

Talensbewust lesgeven in het vo en mbo

TALENBEWUST LESGEVEN IN HET VO EN MBO

Inclusief omgaan met taaldiversiteit

Redactie:

Catherine van Beuningen

Daniela Polišenská

Mirjam Günther

Joana Duarte

Boom

Met onderstaande unieke activeringscode krijg je via www.boomstudent.nl toegang tot het online materiaal. Deze code is persoonsgebonden en gekoppeld aan deze editie. Na activering van de code is het online materiaal twee jaar toegankelijk. De code kan tot zes maanden na het verschijnen van een volgende editie geactiveerd worden. De code is eenmalig te gebruiken. Ben je docent? Dan heb je jouw activeringscode per e-mail ontvangen. Deze code activeer je op boomdocent.nl.

Omslagontwerp: Merel Brouns, Utrecht
Opmaak binnenwerk: Holland Graphics, Amsterdam

© 2026 Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Auteursrecht ten aanzien van tekst- en datamining en machinelearning is nadrukkelijk voorbehouden.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher. No part of this publication may be reproduced in the context of text and data mining or machine learning for any other purpose which is not expressly permitted by law without permission of Boom Uitgevers.

ISBN 978 90 244 7200 0

NUR 842

www.boomstudent.nl
www.boom.nl/hogeronderwijs

Inhoud

Leeswijzer	13
1 Inleiding: Met een talenbewuste aanpak richting inclusiever onderwijs	15
Catherine van Beuningen, Daniela Polišenská, Mirjam Günther & Joana Duarte	
1.1 Taaldiversiteit als realiteit	15
1.2 Huidige omgang met meertaligheid in het onderwijs	18
1.3 Belang van een meertalige perspectiefwisseling	20
1.4 Competenties van een talenbewuste docent	21
1.5 Ten slotte	26
DEEL 1 De meertalige leerling	27
2 Meertalige taalverwerving	29
Elma Blom & Daniela Polišenská	
2.1 Uit de praktijk	29
2.2 Uit de theorie	30
2.2.1 Fases in eerstetaalverwerving	30
2.2.2 Fouten zijn normaal	31
2.2.3 Geen kind is hetzelfde	32
2.2.4 Latere taalontwikkeling	32
2.2.5 Meertalige taalverwerving	34
2.3 Misvattingen over meertalige taalverwerving	35
2.4 In de praktijk	39
2.5 Take-to-school message	40
2.6 Uitdagingen voor school of opleiding	40
2.7 Meer weten?	41
3 Sociaal-affectieve factoren in meertalige taalontwikkeling	43
Yesim Sevinç, Kimberley Mulder & Sible Andringa	
3.1 Uit de praktijk	43
3.2 Uit de theorie	44

3.2.1	Sociaal-affectieve factoren: een definitie	44
3.2.2	De invloed van sociaal-affectieve factoren op drie niveaus van meertaligheid	46
3.3	De brug tussen theorie en praktijk: hoe onderwijsprofessionals effectief rekening kunnen houden met sociaal-affectieve factoren	48
3.4	In de praktijk	50
3.5	Take-to-school message	54
3.6	Uitdagingen voor school of opleiding	55
3.7	Meer weten?	56
4	Talenbewust lesgeven tussen school en thuis: buitenschoolse kennis- en identiteitsbronnen van meertalige leerders	57
	Mari Varsányi & Joana Duarte	
4.1	Uit de praktijk	57
4.2	Uit de theorie	58
4.2.1	Tekortperspectief	60
4.2.2	Buitenschoolse kennis- en identiteitsbronnen	61
4.2.3	Buitenschoolse kennisbronnen en talenbewust lesgeven	64
4.3	In de praktijk	65
4.4	Take-to-school message	69
4.5	Uitdagingen voor school of opleiding	70
4.6	Meer weten?	71
DEEL 2	De meertalige klas	73
5	Zicht creëren op meertalige repertoires	75
	Voorbeelden uit het mentoraat	
	Marijke Potters, Milou van den Aardweg & Catherine van Beuningen	
5.1	Uit de praktijk	75
5.2	Verbinding tussen theorie en praktijk	76
5.2.1	Waarom het belangrijk is meertalige repertoires te inventariseren	76
5.2.2	Waarom taleninventarisatie juist in het mentoraat goed past	78
5.3	In de praktijk	79
5.3.1	Taal en identiteit: laten zien wie je bent	80
5.3.2	Taal en sociale cohesie: verbinden	82
5.3.3	Taal en leren: steigers bouwen	83
5.4	Take-to-school message	84
5.5	Uitdagingen voor school of opleiding	84
5.6	Meer weten?	85

6	Werken aan taal- en cultuurbewustzijn	87
	Voorbeelden uit het talenonderwijs	
	Daniela Polišíenská, Annika Groeneveld & Catherine van Beuningen	
6.1	Uit de praktijk	87
6.2	Verbinding tussen theorie en praktijk	89
6.2.1	Taal- en cultuurbewustzijn: een definitie	89
6.2.2	Hoe taal- en cultuurbewustzijn hand in hand gaan	90
6.2.3	Het belang van werken aan taal- en cultuurbewustzijn	91
6.3	In de praktijk	93
6.4	Take-to-school message	97
6.5	Uitdagingen voor school of opleiding	97
6.6	Meer weten?	98
7	Bevorderen van taalbewustzijn via meertalige denkbeelden	101
	Voorbeelden uit het bètaonderwijs	
	Alexander Schüler-Meyer	
7.1	Uit de praktijk	101
7.2	Verbinding tussen theorie en praktijk	103
7.3	In de praktijk	105
7.3.1	Werken aan taalbewustzijn ten behoeve van dieper begrip	106
7.3.2	Meertalige denkbeelden vergelijken in het bètadomein	107
7.4	Take-to-school message	111
7.5	Uitdagingen voor school of opleiding	111
7.6	Meer weten?	112
8	Verbeelden om te leren over abstracte concepten in meertalige contexten	115
	Voorbeelden uit de mens- en maatschappijvakken	
	Tessa de Leur	
8.1	Uit de praktijk	115
8.2	Verbinding tussen theorie en praktijk	116
8.2.1	Begrippen en taligheid	116
8.2.2	Verbeelding	118
8.3	In de praktijk	120
8.4	Take-to-school message	124
8.5	Uitdagingen voor school of opleiding	124
8.6	Meer weten?	125

9 Creatieve representatie van meertaligheid	127
Voorbeelden uit kunst- en cultuuronderwijs	
Kristina Goodnight & Petra van Beuningen	
9.1 Uit de praktijk	127
9.1.1 Talen benutten bij culturele en kunstzinnige vorming (ckv)	127
9.1.2 Talen benutten bij drama	128
9.2 Verbinding tussen theorie en praktijk	130
9.3 In de praktijk	132
9.4 Take-to-school message	135
9.5 Uitdagingen voor school of opleiding	135
9.6 Meer weten?	136
10 Werken aan meertalige competenties en mediationvaardigheden	139
Voorbeelden uit het beroeps- of beroepsgericht onderwijs	
Eline van Batenburg, Liz Dale & Annika Groeneveld	
10.1 Uit de praktijk	139
10.2 Verbinding tussen theorie en praktijk	140
10.3 In de praktijk	142
10.4 Take-to-school message	147
10.5 Uitdagingen voor school of opleiding	147
10.6 Meer weten?	148
11 Content and Language Integrated Learning	149
Voorbeelden uit tweetalig onderwijs	
Liz Dale & Eline van Batenburg	
11.1 Uit de praktijk	149
11.2 CLIL in een meertalige tto-context	150
11.3 CLIL en meertaligheid: voorbeelden uit de tto-praktijk (vo en mbo)	153
11.3.1 Hoe kunnen CLIL-docenten de talenwereld van leerlingen (h)erkennen?	153
11.3.2 Hoe kunnen CLIL-docenten het meertalige repertoire van leerlingen benutten?	154
11.3.3 Hoe kunnen CLIL-docenten de meertalige repertoires van leerlingen uitbreiden?	157
11.3.4 Meertalige competenties, wereldburgerschap en persoonsvorming	157
11.4 Take-to-school message	158
11.5 Uitdagingen voor school of opleiding	159
11.6 Meer weten?	160

12 Een holistisch perspectief op meertaligheid	161
Voorbeelden uit onderzoek en praktijk	
Mirjam Günther & Myrthe Coret-Bergstra	
12.1 Uit de praktijk	161
12.2 Verbinding tussen theorie en praktijk	163
12.3 In de praktijk	165
12.4 Take-to-school message	169
12.5 Uitdagingen voor school of opleiding	170
12.6 Meer weten?	172

DEEL 3 De meertalige school 173

13 Werken aan een inclusief talenbeleid	175
Joana Duarte & Mirjam Günther	
13.1 Uit de praktijk	175
13.2 Uit de theorie	177
13.3 Stapsgewijs werken aan een inclusief talenbeleid	180
13.4 In de praktijk	185
13.5 Take-to-school message	186
13.6 Uitdagingen voor school of opleiding	187
13.7 Meer weten?	188

14 Professionalisering van talenbewuste docenten	191
Femke Scheltinga, Daniela Poliženská & Catherine van Beuningen	
14.1 Uit de praktijk	191
14.2 Uit de theorie	193
14.3 In de praktijk	197
14.3.1 Teamprofessionalisering met de Teamgids Meertaligheid vo	197
14.3.2 Onderzoekend leren via lesson study	199
14.4 Take-to-school message	200
14.5 Uitdagingen voor school of opleiding	201
14.6 Meer weten?	202

15 Waar werkt meertaligheid (niet)? Drie pedagogische voorwaarden voor een meertalige schoolcultuur	203
Orhan Agirdag & Joana Duarte	
15.1 Uit de praktijk	203
15.2 Uit de theorie	205

15.3	De drie pedagogische voorwaarden voor een meertalige schoolcultuur	206
15.4	In de praktijk	211
15.4.1	Hoge verwachtingen	211
15.4.2	Warm-streng schoolcultuur	212
15.4.3	Cultureel responsief lesgeven	214
15.5	Take-to-school message	215
15.6	Uitdagingen voor school of opleiding	215
15.7	Meer weten?	216
16	De rol van meertaligheid in toetsing	219
	Fauve De Backer & Charlie Robinson-Jones	
16.1	Uit de praktijk	219
16.2	Uit de theorie	221
16.3	Assessment	223
16.3.1	Deficit-based assessment	223
16.3.2	Asset-based assessment	224
16.3.3	Identity texts: een asset-based benadering	226
16.4	In de praktijk	228
16.5	Take-to-school message	231
16.6	Uitdagingen voor school of opleiding	231
16.7	Meer weten?	232
17	Thuiscontext als meertalige partner	235
	Ria Goedhart	
17.1	Uit de praktijk	235
17.2	Uit de theorie	236
17.2.1	Educatief partnerschap	236
17.2.2	Onderwijsondersteunend gedrag thuis	238
17.2.3	Meertalig ouderschap	238
17.3	De rol van de docent	239
17.3.1	Gezamenlijke verantwoordelijkheid	239
17.3.2	Educatief partnerschap in het vo en mbo	241
17.3.3	Samenwerken met ouders als meertalige partner	241
17.4	Educatief partnerschap in de praktijk	242
17.4.1	Praktijkervaringen	242
17.4.2	Suggesties voor initiatieven in de praktijk	243
17.5	Take-to-school message	244
17.6	Uitdagingen voor school of opleiding	245
17.7	Meer weten?	246

18 De ISK als startpunt: talenbewust lesgeven aan nieuwkomers	247
Myrthe Coret-Bergstra, Bianca Bosch & Laura Nap	
18.1 Uit de praktijk	247
18.2 Uit de theorie	248
18.2.1 Benut wat de leerling al kan: het belang van een goede intake	249
18.2.2 Rijke taalomgeving en het belang van differentiëren	249
18.3 Van intake tot uitstroom: hoe je als ISK-docent het verschil kunt maken	251
18.3.1 De intake	251
18.3.2 Meertaligheid benutten in ISK's	252
18.4 In de praktijk	255
18.5 Take-to-school message	256
18.6 Uitdagingen voor school of opleiding	256
18.7 Meer weten?	257
19 Talenbewust onderwijs in de Cariben	259
Melissa van der Elst-Koeiman	
19.1 Uit de praktijk	260
19.2 Uit de theorie	261
19.3 In de praktijk: creatieve meertalige oplossingen voor in de klas	265
19.3.1 Taalmaatjes	265
19.3.2 Meertalige labels	266
19.3.3 Nederlandse lessen in de praktijkvakken	266
19.3.4 Connectie maken met de belevingswereld van de leerlingen	267
19.4 Een inclusieve taalomgeving op school	268
19.4.1 Projectweek 'Mi ta multilingual' ('Ik ben meertalig')	268
19.4.2 Symbolische en inhoudelijke veranderingen	269
19.5 Take-to-school message	271
19.6 Uitdagingen voor school of opleiding	272
19.7 Meer weten?	272
Nawoord	273
Piet Van Avermaet	
Begrippenlijst	279
Literatuur	281
Register	305
Over de auteurs	311

Leeswijzer

Dit boek is bedoeld als kennis- en inspiratiebron voor alle professionals in en rond het vo en mbo die in hun onderwijs recht willen doen aan de taaldiversiteit die in klassen en scholen aanwezig is. Steeds meer leerlingen en studenten groeien op met andere talen dan of naast het Nederlands. Bovendien komen alle jongeren, op school én daarbuiten, veelvuldig in aanraking met verschillende talen en culturen. De vraag die in dit boek centraal staat, is hoe je als docent en als team inclusief kunt omgaan met deze meertalige realiteit. Dit boek presenteert *talenbewust lesgeven* als een benadering die alle talen van jongeren erkent en benut als bron voor leren en ontwikkelen.

Doelgroep van dit boek

Dit boek heeft een primaire en een secundaire doelgroep. Het is in eerste instantie bedoeld voor docenten in opleiding (bachelor en master), lerarenopleiders en zittende vo- en mbo-docenten uit alle vakdomeinen en leergebieden. Daarnaast is het boek ook interessant voor bijvoorbeeld schooldirecties, schoolbesturen, logopedisten, pedagogische medewerkers, studie(loopbaan)begeleiders, (taal) beleidsmakers, zorgcoördinatoren en methodemakers. Het boek is relevant voor het hele Nederlandse taalgebied (Nederland, Vlaanderen en het Caribisch deel van het Koninkrijk). In terminologie sluit het boek echter het best aan bij de Nederlandse context. Omdat het boek zich zowel richt op de vo- als op de mbo-context, gebruiken we consequent de term 'docent' (in plaats van bijvoorbeeld 'leraar') en wisselen we het gebruik van 'leerling', 'student', 'leerling/student' af. Waar 'leerling' staat, kan echter ook 'student' gelezen worden en vice versa.

Opbouw van dit boek

Het boek is opgebouwd uit drie delen, ieder bestaand uit meerdere hoofdstukken. In deel 1 staat de meertalige leerling centraal. De hoofdstukken in dit deel bieden inzicht in de manier waarop meertaligen verschillende talen verwerven, hoe jongeren die talen in verschillende contexten gebruiken en hoe deze een rol spelen in hun sociaal-emotionele ontwikkeling en identiteit. Deel 2 beschrijft hoe een talenbewuste aanpak er concreet uit kan zien in de klas. Aan de hand van voorbeelden uit verschillende vakdomeinen en onderwijscontexten wordt een palet aan breed inzetbare talenbewuste strategieën geschetst. In deel 3 zoomen we uit van klasniveau naar schoolniveau. Thema's die in dit deel aan

bod komen, zijn bijvoorbeeld talenbewuste toetsing en de samenwerking met meertalige gezinnen.

Ieder hoofdstuk kent een vergelijkbare opbouw en start met een casus of situatie uit de praktijk ter illustratie van het onderwerp dat in het betreffende hoofdstuk centraal staat. Daarna wordt de theorie achter het centrale thema op heldere wijze uiteengezet. Vervolgens worden theoretische principes verder toegelicht en geconcretiseerd aan de hand van praktische voorbeelden en handreikingen. Elk hoofdstuk eindigt met uitdagingen waar je in je schoolpraktijk of opleiding mee aan de slag kunt gaan en een sectie 'Meer weten?', waarin verwijzingen zijn opgenomen naar relevante artikelen, websites, materialen en andere bronnen. Op de website bij dit boek vind je de links naar deze bronnen.

Achter in het boek is een begrippenlijst opgenomen waarin centrale, aan taal gerelateerde concepten (bijvoorbeeld thuistaal, taaldiversiteit) kort worden toegelicht.

Online materiaal

Op boomstudent.nl vind je het online studie- en lesmateriaal bij dit boek. Je vindt er bijvoorbeeld (links naar) relevante websites, toolboxes, podcasts, artikelen en video's, maar ook uitgewerkte (zelf)studieactiviteiten en lesideeën die je op weg helpen om talenbewust les te geven.

De auteurs

Dit boek is geschreven door een grote groep auteurs uit Nederland, Vlaanderen en het Caribisch deel van het Koninkrijk. Auteurs zijn wetenschappelijke en/of praktijkexperts (onder andere onderzoekers, lerarenopleiders, docenten) op het gebied van talenbewust lesgeven. Voor een korte biografie verwijzen we je naar de sectie 'Over de auteurs' achter in dit boek.

Inleiding: Met een talenbewuste aanpak richting inclusiever onderwijs

Catherine van Beuningen, Daniela Polišenská, Mirjam Günther & Joana Duarte

Onder invloed van onder andere migratie en globalisering neemt de taaldiversiteit in onze maatschappij toe. Voor (toekomstige) onderwijsprofessionals brengt deze meertalige realiteit uitdagingen met zich mee, onder andere in relatie tot vraagstukken rondom kansengelijkheid. Hoe kun je als docent een inclusieve leeromgeving creëren waarin alle kinderen en jongeren, ongeacht hun taalachtergrond, optimaal tot hun recht komen? En hoe bereid je leerlingen en studenten voor op een samenleving waarin aan sommige talen meer waarde wordt gehecht dan aan andere? Om dit soort vragen en uitdagingen het hoofd te kunnen bieden, is een talenbewuste onderwijsaanpak nodig; een aanpak die de talige en culturele rijkdom die in klassen aanwezig is erkent, benut en ontwikkelt. Dit boek biedt inzicht in het waarom en hoe van zo'n aanpak.

Het boek is in eerste instantie bedoeld voor docenten in het voortgezet onderwijs (vo) en het middelbaar beroepsonderwijs (mbo), toekomstige docenten en lerarenopleiders. Het is daarnaast relevant voor andere onderwijsprofessionals, zoals curriculumontwikkelaars en schoolleiders, en voor iedereen die wil bijdragen aan een inclusieve benadering van de meertaligheid die in het Nederlandse onderwijs alom aanwezig is.

In dit hoofdstuk lichten wij het doel van dit boek verder toe door achtereenvolgens te schetsen wat we onder *meertaligheid* verstaan en hoe veeltalig Nederland is, hoe taaldiversiteit in het huidige onderwijs benaderd wordt, waarom een meertalige perspectiefwisseling nodig is en wat een talenbewuste docent kenmerkt.

1.1 Taaldiversiteit als realiteit

Meer dan de helft van de wereldbevolking is meertalig (Grosjean, 2020). Meertaligheid is daarmee eerder de regel dan een uitzondering. In Nederland is dat niet anders: er worden in ons land minimaal 149 verschillende talen en taal-

variëteiten gesproken (Schmeets & Cornips, 2021) en een kwart van de Nederlandse bevolking spreekt thuis het vaakst een andere taal dan het Nederlands, bijvoorbeeld een migrantentaal zoals Arabisch of Pools, of een streektaal zoals Limburgs of Fries (CBS, 2021). Het is bovendien te verwachten dat de taaldiversiteit in de toekomst alleen maar toeneemt, onder invloed van globalisering en migratie (KNAW, 2018).

Een groot deel van de kinderen en jongeren in Nederland groeit dus meertalig op doordat thuis een andere taal (variëteit) dan of naast het (Standaard-)Nederlands wordt gesproken (Onderwijsraad, 2025). In de grote steden geldt dat zelfs voor meer dan 60% van de kinderen en jongeren (Inspectie van het Onderwijs, 2022a). Maar ook leerlingen en studenten die van huis uit alleen (Standaard-)Nederlands spreken, leren op school nieuwe registers (bijvoorbeeld schooltaal, vaktalen) en vreemde talen, zoals Duits en Spaans. Buiten school komen kinderen en jongeren ook veelvuldig in aanraking met verschillende talen: nationale talen, streektalen, dialecten, chattaal, sociale variëteiten (bijvoorbeeld straattaal), enzovoort. Zeker het Engels speelt vandaag de dag een belangrijke rol. Het fungeert als *lingua franca*: een taal die als gemeenschappelijk communicatiemiddel wordt gebruikt tussen mensen die niet dezelfde moedertaal hebben. In feite zijn alle leerlingen en studenten dus meertalig; ze ontwikkelen allemaal een persoonlijk talenrepertoire, afhankelijk van de situaties waarin ze terechtkomen en de contexten waarin ze moeten functioneren (onder andere Delarue, 2025; zie ook kader ‘Definitie meertaligheid’).

Zoals uit het voorgaande al bleek, kunnen leerlingen en studenten meertalig zijn op heel verschillende manieren. Sommigen zijn vanaf hun geboorte opgegroeid met verschillende talen, terwijl anderen pas op school een extra taal geleerd hebben. Meertaligen kunnen even vaardig zijn in alle talen die ze gebruiken, maar bijvoorbeeld ook passief meertalig, wat betekent dat ze een bepaalde taal verstaan zonder hem zelf actief te kunnen spreken. Voor sommige leerlingen en studenten is het spreken van meerdere talen een sociale noodzaak, omdat een bepaalde taal als communicatiemiddel dient met het thuisfront en/of de familie, terwijl zij op school of met vrienden andere talen gebruiken. Anderen ontwikkelen hun meertaligheid vooral ten behoeve van hun zelfontplooiing. Weer anderen drukken met het gebruik van verschillende talen met name verbondenheid uit met verschillende taalgemeenschappen of sociale groepen. Iemands meertaligheid is bovendien dynamisch. Jongeren kunnen nieuwe talen leren en hun talenrepertoire uitbreiden. Maar ze kunnen ook een eerder geleerde taal ‘verliezen’ wanneer ze die taal weinig gebruiken. Meertaligheid is dus niet uniform of constant: ieders meertalige repertoire ziet er anders uit en meertaligheid is altijd in beweging. De meeste hoofdstukken in dit boek gaan uit van dit brede palet aan meertalige profielen, maar in sommige hoofdstukken staat een bepaald type meertalige leerder (meer) centraal.

DEFINITIE MEERTALIGHEID

Wanneer beschouwen we iemand als meertalig? In de literatuur vind je uiteenlopende antwoorden op deze vraag. In dit boek hanteren we een inclusieve definitie van meertaligheid (Van Beuningen & Polišenská, 2023, p. 28). Wij noemen individuen meertalig:

- als ze de *competentie* hebben om meer dan één taal (of taalvariëteit) te begrijpen en/of te produceren (dat kan op verschillende niveaus, dus niet alle talen hoeven even sterk verworven te zijn); en/of
- als zij van meerdere talen (of taalvariëteiten) geregeld *gebruikmaken* wanneer de context daarom vraagt; en/of
- als zij zich *identificeren* met verschillende taalgemeenschappen.

De term ‘taal’ kan in deze definitie en in dit boek verwijzen naar een nationale taal (zoals het Nederlands of het Turks), maar ook naar dialecten (zoals het Rotterdams en het Zeeuws), streektalen (zoals Limburgs en Fries), sociolecten (zoals straattaal en jongerentaal), gebarentaal, enzovoort. Ook varianten van het Nederlands die in specifieke contexten gebruikt worden – zogenoemde registers, zoals schrijftaal in formele communicatie of jargon binnen een bepaald beroep – noemen we een taal.

Figuur 1.1 Taalkaart van een mbo-student (Van Batenburg & Dale, 2022, p. 11)

Figuur 1.1 illustreert hoe het meertalige repertoire van een jongere eruit kan zien. De tekening is afkomstig uit een onderzoek van Van Batenburg en Dale (2022) waarin zij mbo-studenten vroegen (letterlijk) in kaart te brengen welke talen zij in welke contexten binnen hun dagelijks leven gebruiken. Zoals we in

het vervolg van dit hoofdstuk toelichten, hangt de mate waarin kinderen en jongeren zich ontwikkelen tot effectieve meertalige sprekers – die in staat zijn flexibel te schakelen tussen verschillende talen in hun repertoire wanneer de context daarom vraagt – in belangrijke mate af van de manier waarop meertaligheid in het onderwijs benaderd wordt.

1.2 Huidige omgang met meertaligheid in het onderwijs

Hoewel Nederland rijk is aan talige diversiteit en eigenlijk iedere school en klas een meertalige mini-samenleving is, blijkt uit verkennend onderzoek dat de huidige Nederlandse onderwijspraktijk vaak sterk eentalig is ingericht (Duarte, 2022; Hendrichs et al., 2021; Van Batenburg et al., 2022; Van Beuningen & Polišíenská, 2019). Het (Standaard-)Nederlands fungeert vrijwel overal als enige schooltaal en in het curriculum zijn alle pijlen gericht op de ontwikkeling en beheersing van die taal. Wanneer er binnen scholen naast het Nederlands nog een andere voertaal wordt gebruikt, betreft dat veelal het Engels, of in uitzonderlijke gevallen een andere taal met een hoge maatschappelijke status, zoals het Duits. Met uitzondering van het Fries – dat in Friesland in het basisonderwijs en in de onderbouw van het vo verplicht wordt aangeboden – spelen minderheidstalen zoals migrantentalen en streektalen in het huidige onderwijs echter nauwelijks een rol van betekenis; ze worden veelal genegeerd of zelfs geïdematiseerd (Cornips et al., 2020; Pulinx et al., 2017).

TAALSTATUS EN MEERTALIGHEID

Vanuit taalkundig oogpunt zijn alle talen inherent gelijkwaardig en waardevol. In de maatschappij worden echter aan verschillende talen verschillende maten van status toegekend op basis van heersende politieke en economische machtsverhoudingen (Pulinx et al., 2017). Aan de talen van dominante bevolkingsgroepen wordt meer waarde toegekend dan aan de talen van minderheden. Deze statusverschillen of *language hierarchies* (bijvoorbeeld Putjata & Koster, 2021) zien we ook terug in houdingen ten aanzien van meertaligheid in het onderwijs. Waar het leren van talen met een hoge status (bijvoorbeeld Engels, Spaans of Chinees) in het algemeen beschouwd wordt als een verrijking, wordt het spreken van een thuistaal met een lagere status (bijvoorbeeld migrantentalen zoals Turks of streektalen zoals Limburgs) vaak gezien als tekortkoming of een belemmering voor schoolsucces (onder andere Agirdag, 2014).

Zo leven onder docenten impliciete vooroordelen over leerlingen die opgroeien met een minderheidstaal, die zich uiten in lagere verwachtingen van deze leerlingen. Deze lagere verwachtingen vertalen zich vervolgens in zogenoemde ‘taalachterstelling’; meertalige leerlingen krijgen bijvoorbeeld minder vaak het

woord in de klas en ontvangen minder feedback op hun taalgebruik (Agirdag, 2020). Daarmee worden de verwachtingen waarheid: mede onder invloed van dergelijke vormen van ‘verzwakkende differentiatie’ gaan meertalige leerlingen presteren naar de lage verwachtingen van hun docenten. Dit noemen we het golem-effect (Babad et al., 1982). Ook krijgen meertalige kinderen en jongeren veelal geen ruimte om op (voor)kennis van en in andere talen voort te bouwen. Andere talen worden buiten de schoolmuren gehouden vanuit de aanname dat alleen het (Standaard-)Nederlands belangrijk is voor schoolsucces en maatschappelijke participatie, terwijl andere talen succes juist in de weg zouden staan (Van Avermaet, 2015). Zoals in hoofdstuk 2 verder toegelicht wordt, berusten dergelijke aannames op hardnekkige misconcepties over de manier waarop mensen talen leren en gebruiken. In werkelijkheid vormt een sterke taalvaardigheid in de eerste taal een goede basis voor het leren van en in andere talen (Cummins, 2017), en zijn juist meertalige communicatieve competenties noodzakelijk voor succesvol functioneren in een geglobaliseerde, superdiverse samenleving (Blommaert & Van Avermaet, 2006).

Ook in het vo en mbo blijken eentalige onderwijsbenaderingen en misvattingen over meertaligheid wijdverbreid. Zo herkent 65% van de vo-docenten uit de inventarisatiestudie van Van Beuningen en Poliřenská (2019) en 84% van de door Van Batenburg en collega’s (2022) bevraagde mbo-docenten hun school of onderwijsinstelling het best in de volgende beschrijving: ‘Leerlingen/studenten met een andere thuistaal dan het Nederlands moeten uitsluitend Nederlands gebruiken in het leerproces; andere thuistalen dan het Nederlands worden op deze school/instelling daarom in principe niet gebruikt.’ Bovendien denkt respectievelijk 56% en 53% van de bevraagde vo- en mbo-docenten dat thuis een andere taal spreken een negatief effect heeft op de Nederlandse taalvaardigheid van leerlingen/studenten.

HET BELANG VAN TAAL

Taal speelt een essentiële rol in ons leven. We hebben taal nodig om in interactie met anderen allerhande doelen te bereiken (*communicatieve functie*), om uitdrukking te geven aan onze ervaringen, gedachten en emoties (*expressieve functie*) en om de werkelijkheid te ordenen, te denken en te leren (*conceptualiserende functie*). Taal is bovendien onlosmakelijk verbonden met *cultuur* en *identiteit* (Duarte, 2022; Byram, 2012). Kennis van relevante talen en daarmee samenhangende culturen is dan ook onontbeerlijk voor effectief functioneren op school, in beroepscontexten en in sociale situaties (KNAW, 2018).

1.3 Belang van een meertalige perspectiefwisseling

Kansen(on)gelijkheid staat hoog op de politieke agenda (bijvoorbeeld Sociaal-Economische Raad, 2021). Uitgangspunt is dat alle kinderen en jongeren de kans krijgen en gemotiveerd worden om hun volledige (leer)potentieel te bereiken en hun talenten te ontwikkelen, en dat zij daarbij de benodigde ondersteuning krijgen. In werkelijkheid zien we echter dat het Nederlandse onderwijs kinderen en jongeren ongelijke kansen biedt (bijvoorbeeld Elffers, 2022), afhankelijk van de taal waarmee ze opgroeien. Zo krijgen leerlingen en studenten met een meertalige achtergrond vaker te maken met onder advisering, stromen zij gemiddeld genomen uit op een lager niveau en ondervinden zij vaker studievertraging (vo-Raad, 2020; Wetenschappelijke Curriculumcommissie, 2021).

Gezien de cruciale rol van taal in leren en maatschappelijk functioneren (zie ook kader ‘Het belang van taal’) is de manier waarop het onderwijs omgaat met de (meer)talige bagage van kinderen en jongeren van grote invloed op kansen(on)gelijkheid. Door andere talen die leerlingen en studenten spreken te negeren, ontkent het onderwijs een deel van hun identiteit, wat een negatieve uitwerking kan hebben op hun welbevinden, motivatie en participatie (Cummins, 2008; Kirwan & Little, 2019; Pulinx et al., 2017). Een eenzijdige focus op het (Standaard-)Nederlands leidt ook vaak tot minder gebruik van de eerste taal (Agirdag, 2010) en zet daarmee een rem op de taalvaardigheidsontwikkeling in die taal. Bovendien ontnemt een eentalig model leerlingen en studenten de kans om al aanwezige talenkennis te benutten voor het leren van nieuwe talen en inhouden (Cummins, 2001; Duarte & Günther-van der Meij, 2018). Al met al belemmert een eentalig onderwijsmodel meertalige kinderen en jongeren in het bereiken van hun volledige potentieel. Om een inclusieve (taal)leeromgeving te creëren en daarmee kansengelijkheid te bevorderen, is dan ook een meertalige perspectiefwisseling nodig (Onderwijsraad, 2025): thuistalen moeten niet als bron van achterstand benaderd worden, maar optimaal worden benut ten behoeve van de persoonsvorming, socialisatie en kwalificatie van leerlingen (Biesta, 2010). De citaten in het kader ‘Leerlingen aan het woord’ illustreren hoe ruimte voor andere talen volgens leerlingen zelf een positieve invloed zou kunnen hebben op bijvoorbeeld hun zelfvertrouwen, op de sfeer en sociale cohesie in de klas en op hun leersucces.

Leerlingen aan het woord

In een van de deelstudies van het project ‘MultiLED: Kansrijk talenonderwijs in meertalige vmbo-klassen’ (zie de website bij dit boek voor een link) gingen onderzoekers in gesprek met vmbo-leerlingen over de vraag wat zij ervan zouden vinden als er op school ruimte was voor al hun talen. Wat leerlingen zoal zeiden: